

Valorile creștine consacrate în Constituția României

PUSKÁS Valentin-Zoltán
Judecător la Curtea Constituțională

Creștinismul este un element esențial al identității europene. Europa zilelor noastre se confruntă cu dezbateri aprinse despre rolul rădăcinilor creștine, al religiei în societatea contemporană.

Raportul dintre biserică și stat, dintre identitatea creștină și cea europeană generează multe discuții, uneori chiar aprinse, mai cu seamă în privința elaborării unei Constituții Europene.

În Preambulul proiectului de Tratat de instituire a unei Constituții pentru Europa, adoptat prin consens de Convenția Europeană la 13 iunie și 10 iulie 2003¹, se precizează: „Inspirându-se din moștenirea culturală, *religioasă* și umanistă a Europei, ale cărei valori, prezente și astăzi în patrimoniul său, au ancorat în viața societății rolul central al omului și drepturile lui inviolabile și inalienabile, precum și respectarea dreptului.”

Acest text din Preambulul proiectului de Tratat, deși timid, face o referire directă, alături de moștenirea culturală și umanistă, și la valorile religioase care au fost „ancorate” în viața societății.

România, o țară creștin-ortodoxă, cu rădăcini creștine milenare, cu o societate în care tradițiile religioase au fost moștenite din generație în generație, păstrează, chiar dacă apar în concepții „mai moderne”, valorile creștine care guvernează relațiile dintre membrii societății.

Asumarea de către noi, românii, dar și de către Europa contemporană a tradițiilor creștine milenare este, în opinia mea, o necesitate firească pentru păstrarea identității românești și a celei europene.

În acest context reflectarea, consacrarea și ocrotirea valorilor creștine în constituție, națională sau europeană, constituie un deziderat nu numai necesar, ci și obligatoriu.

Ce înțelegem, de fapt, prin valorile creștine? Este greu să dai o definiție cuprinzătoare în acest sens. Valorile creștine sunt cuprinse în Biblie și au o arie de cuprindere deosebit de vastă.

Prin analiza sintagmei putem constata că *valoarea* este însușirea unor lucruri, fapte, idei și fenomene de a corespunde necesităților sociale și idealurilor generate de acestea, iar *creștin*, în limba latină *cristianus*, înseamnă ceva care provine de la Hristos.

Pe baza acestei analize pot afirma, fără să am pretenția exactității, că valoarea creștină este o idee, un ideal, care provine de la Hristos prin învățăturile Bibliei.

Din punctul de vedere al constituției, pot fi analizate, în mod special, acele valori creștine care guvernează relațiile generale ale societății umane.

¹ Publicat în Preambulul proiectului de Tratat de instituire a unei Constituții pentru Europa din cadrul Convenției pentru Viitorul Europei la 18 iulie 2003, semnat la Roma la 29 octombrie 2004.

Papa Ioan Paul al II-lea, în mesajul „Spre o Constituție Europeană”, adresat participanților la Conferința de la Roma din iunie 2002, propunea pentru Constituția Europeană următoarele valori creștine:

- sacralitatea vieții umane;
- demnitatea omului;
- rolul familiei bazate pe căsătorie;
- importanța educației;
- libertatea conștiinței și de exprimare;
- libertatea credinței și a exercitării religiei;
- ocrotirea legală a individului și a colectivității;
- colaborarea societății pentru bunăstarea comună (*bonum commune*);
- munca, o valoare individuală și socială;
- puterea politică, un *serviciu public*.

O sumară trecere în revistă a acestor valori ne oferă un tablou vast, cuprinzând, în bună parte, drepturile și libertățile consacrate în Declarația universală a drepturilor omului, dar și în constituțiile naționale ale țărilor democratice.

De aici apare și o întrebare, cel puțin după mine, firească: dacă aceste valori, în marea lor majoritate, oricum apar în constituțiile naționale, în convențiile internaționale, dar, într-o oarecare măsură, și în proiectul de Tratat de instituire a unei Constituții pentru Europa, de ce nu sunt recunoscute, unanim, ca fiind valori creștine?

Răspunsul este foarte dificil și necesită o parcurgere istorică a dezvoltării societății umane și, în mod special, a rolului bisericii în istoria Europei.

Valorile menționate în mesajul Papei Ioan Paul al II-lea au rădăcini istorice creștinești și, pe parcursul istoriei, au fost preluate de diverse curente umaniste, mișcări democratice și instituții laice.

Ceea ce este important, după părerea mea, este exercitarea, folosirea acestor valori, respectând cea mai importantă poruncă și valoare creștină – dragostea față de om, iubirea aproapelui.

Credința religioasă, Dumnezeu, valorile tradiționale creștine sunt prezente în constituțiile naționale încă de la începutul apariției acestora.

Constituția Statelor Unite ale Americii, adoptată în 17 septembrie 1787, în preambulul său, face referire la valori creștine, precum „așezarea dreptății”, „promovarea prosperității generale” sau „asigurarea binecuvântărilor libertății”, care sunt decretate și promulgate de „Noi, poporul Statelor Unite”.

Textul Constituției SUA nu face, în prima sa redactare, nicio referire la libertatea religiei sau a „cuvântului”, dar la prima modificare a acesteia, în anul 1791, se introduce un articol prin care Congresul nu poate adopta legi prin care să fie interzisă înființarea unui cult religios, să fie împiedicată libertatea religioasă sau îngrădită libertatea de exprimare.

Așa cum am mai amintit, constituțiile naționale ale țărilor democratice consacră principalele valori tradiționale creștine, fără să facă referire directă la Dumnezeu sau la originea creștină a valorilor respective. Această realitate însă nu diminuează cu nimic importanța consacării acestor valori. Sunt totuși mai multe constituții naționale care fac referiri directe la Dumnezeu sau la tradițiile creștine.

Un exemplu elocvent în acest sens este Constituția Poloniei (2 aprilie 1997) care în preambulul său prevede: „Noi – națiunea poloneză – toți cetățenii care cred în Dumnezeu ca

izvor al adevărului, dreptății, bunătății și frumuseții, dar și cei care nu sunt credincioși, dar respectă aceste valori universale [...]”

Constituția R.F. Germania (1949, Bonn), în preambul, conține următorul text: „În plenitudinea responsabilității în fața lui Dumnezeu și a cetățeanului”.

Constituția Greciei (1975), în preambul, art. III prevede: „Religia de stat în Grecia este religia ortodoxă [...] Capul bisericii este Iisus Hristos”.

Constituția Irlandei (1937) cuprinde texte ca „În numele Sfintei Treimi”, recunoscând cu umilință „obligățiile noastre față de Domnul nostru, Iisus Hristos”.

Constituția Canadei (1982) cuprinde textul: „Canada se bazează pe principiile care recunosc supremația lui Dumnezeu și forța legii.”

Constituția Ungariei (2011) prevede în preambul: „Noi, membrii Adunării Naționale, care credem că făuritorul istoriei este Sfântul Dumnezeu”.

Numele lui Dumnezeu apare și în constituțiile din Suedia, Norvegia, Liechtenstein, Malta.

În Constituția României, cuvântul Dumnezeu apare în textul art. 82 – jurământul Președintelui României – prin sintagma „Așa să-mi ajute Dumnezeu!”

Fără să fac o analiză a textului jurământului Președintelui ales și validat de Curtea Constituțională, mă întreb doar retoric: cum se va proceda în cazul în care Președintele ales și validat al României va fi un ateu sau musulman?

Decizia Curții Europene a Drepturilor Omului din 18 martie 2011, potrivit căreia prezența crucii în sălile de clasă din școlile din Italia nu afectează drepturile omului, este catalogată ca o victorie a recunoașterii rădăcinilor și tradițiilor creștine europene.

O decizie asemănătoare a fost adoptată și de către Curtea Constituțională din Austria care a statuat: „Prin prezența simbolurilor creștine în școli nu se încalcă nicidecum Constituția țării [...]”

Analizând consacarea valorilor creștine propuse de Papa Ioan Paul al II-lea pentru Constituția Europeană, putem constata că principalele valori creștine sunt prezente și în Constituția României.

În art. 1 alin. (3) constituția prevede: „România este stat de drept, democratic și *social*, în care *demnitatea omului*, drepturile și libertățile cetățenilor, *libera dezvoltare a personalității umane*, *dreptatea* și pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989, și sunt garantate.”

În acest text regăsim valori creștine, precum demnitatea omului, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea.

De lege ferenda, la o eventuală revizuire a Constituției României, personal, aș propune să se introducă în acest text, alături de tradițiile democratice, și rădăcinile și tradițiile creștine.

Art. 4 alin.(1): „Statul are ca fundament unitatea poporului român și *solidaritatea cetățenilor săi*.”

Consacrarea statului social [art.1 alin. (3)] și a solidarității cetățenilor săi [art. 4 alin. (1)] demonstrează spiritul creștin al Constituției României, asigurând colaborarea societății pentru bunăstarea comună a cetățenilor.

Sacralitatea vieții umane, prima propunere a Papei Ioan Paul al II-lea, își găsește consacarea în Constituția României prin prevederile art. 22, *Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică*, ale art. 34, *Dreptul la ocrotirea sănătății*, ale art. 35, *Dreptul la mediu sănătos*, și ale art. 47, *Nivelul de trai*.

Ocrotirea familiei, căsătoria ca act de bază al întemeierii familiei sunt valori deosebite în societatea românească și au o reglementare pe măsură atât în constituție, art. 48, *Familia*, cât și în noul Cod civil, art. 271 alin. (1), care, bazându-se pe valori creștine, stabilește: „Căsătoria se încheie între bărbat și femeie prin consimțământul personal și liber al acestora.”

Revenind la constituție, în art. 49, *Protecția copiilor și a tinerilor*, există o altă prevedere cu o deosebită valoare creștinească prin care se instituie „un regim special de protecție și de asistență” pentru copii și tineri.

Prin consacrarea prevederilor de la art. 50, *Protecția persoanelor cu handicap*, constituția, bazându-se pe sacralitatea vieții umane și pe demnitatea omului, ocrotește valorile de bază ale creștinismului.

Educația, considerată de Papa Ioan Paul al II-lea drept o valoare de mare importanță, cu rădăcini creștine, care trebuie să fie cuprinsă de Constituția Europeană, își găsește consacrarea în art. 32, *Dreptul la învățătură*, din Constituția României, și este dezvoltată de prevederile art. 33, *Accesul la cultură*.

Art. 29, *Libertatea conștiinței*, garantează pe lângă libertatea gândirii și credinței religioase, și autonomia cultelor religioase față de stat, organizarea acestora pe bază de statute proprii, iar art. 30, *Libertatea de exprimare*, consacră inviolabilitatea exprimării gândurilor, opiniilor sau a credințelor.

Cele două articole reprezintă o consacrare grăitoare a valorilor creștine, cuprinse în mesajul Papei Ioan Paul al II-lea, libertatea credinței și libertatea de exprimare.

O ultimă propunere a Papei Ioan Paul al II-lea pentru Constituția Europeană se referă la puterea politică văzută ca serviciu public.

În acest sens, doresc să amintesc doar prevederile art. 61 alin. (1) din Constituția României: „Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării”, care, coroborate cu prevederile art. 69 alin. (1): „În exercitarea mandatului, deputații și senatorii sunt în serviciul poporului”, demonstrează elocvent faptul că prin prevederile constituției puterea politică este în serviciul public, al cetățenilor.

Prin această scurtă analiză a prevederilor Constituției României, raportate la cele mai importante valori creștine, care ar trebui să se regăsească și în Constituția Europeană, am dorit să demonstrez că, în timp ce în Europa sunt dezbateri interminabile pe această temă, Constituția României, chiar dacă nu face referiri textuale la rădăcinile, tradițiile și valorile creștine, consacră aceste valori spre binele societății românești.